

ARHIVELE
DE CARE ROMÂNIA ARE NEVOIE

UN PROIECT DE
IOAN DRĂGAN

Design copertă: arh. Rareș-Viorel Drăgan

Lector de carte: Iulia Pop

Tehnoredactare și DTP: Ioachim Gherman

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DRĂGAN, IOAN

Arhivele de care România are nevoie / un proiect de Ioan Drăgan. -
Cluj-Napoca : Argonaut, 2023

ISBN 978-606-085-147-9

930.25

Editura Argonaut | www.editura-argonaut.ro

Str. Ciucaș, nr. 5/15

Cluj-Napoca

Tel. 0730.015.485

e-mail: edituraargonaut@yahoo.com

Editura Argonaut este acreditată CNCSIS/CNCS
din anul 2002

ARHIVELE
DE CARE ROMÂNIA ARE NEVOIE

UN PROIECT DE
IOAN DRĂGAN

ARGONAUT
Cluj-Napoca
2023

CUPRINS

ARGUMENT	11
-----------------------	-----------

I. FALIMENTUL ARHIVELOR NAȚIONALE

LA CENTENARUL MARII UNIRI

ȘI STRATEGIA RENAȘTERII LOR	26
--	-----------

1. Strategia Arhivelor Naționale 2015-2021	29
2. Comunicatul Guvernului privind aprobarea Strategiei Arhivelor Naționale (14 octombrie 2015).....	77
3. Sinteza raportului de audit al performanței utilizării fondurilor alocate de la bugetul de stat pentru conservarea și restaurarea fondului arhivistic (dovezi arhivistice din epoca feudală până în prezent) și al patrimoniului imobiliar al Arhivelor Naționale ale României (2017).....	80
4. Informare asupra principalelor probleme ale Arhivelor Naționale ale României (2017)	95
5. Locul Arhivelor Naționale în sistemul administrației centrale de stat – o decizie care nu mai suportă amânare (2018)	98
6. Proiectul Legii Arhivelor – PLx-31/2019	110

II. PUNCTE DE VEDERE ȘI PROIECTE VIZÂND

MODERNIZAREA ARHIVELOR NAȚIONALE 1990-2018.....

1. Programul arhiviștilor din Transilvania de reformare a Arhivelor românești (Cluj-Napoca, 28 ianuarie 1990).....	120
2. Propunerile FAS Cluj de reorganizare a Arhivelor Statului (6 februarie 1990).....	124
3. Propuneri și aprecieri privind modernizarea activității în Arhivele Statului (1992)	127
4. Raport prezentat ministrului de Interne Doru Ioan Tărăcilă la întâlnirea cu conducerea IPJ Cluj (18 martie 1994).....	131
5. Propuneri, opinii, sugestii înaintate brigăzii de control din MAI (11 noiembrie 1997).....	134

6. Managementul instituției de arhivă la nivelul anilor 2000 (2000).....	136
7. Arhivele Naționale în 2001. Preliminarii pentru un program de schimbare	148
8. Arhivele românești și integrarea europeană (2003).....	154
9. Planificarea strategică în arhive (2005)	164
10. Legea arhivelor. Situația procesului legislativ și propuneri de principiu (1 februarie 2007)	183
11. Propuneri la proiectul de Lege a Arhivelor (9 februarie 2007).....	186
12. Despre directori (2007)	189
13. Participare și principii! (2007)	191
14. <i>Arhive moderne pentru identitate și democrație.</i> Planul strategic al Arhivelor Naționale ale României 2008-2015 – proiect de strategie (2008).....	193
15. Miza reformei în arhive (2008)	204
16. Descentralizarea arhivelor (2008).....	212
17. Sintează privind situația Arhivelor Naționale (2012).....	219
18. Schiță pentru un Program Național de Reconstruire a Arhivelor Naționale ale României 2013-2016 (2012).....	224
19. Analiză privind oportunitatea reorganizării Arhivelor Naționale în acord cu necesitățile funcționale ale instituției și ale legislației arhivistice în vigoare (2013)	237
20. Arhivele românești la început de mileniu. Preliminarii pentru o strategie (2015).....	241
21. Ioan Drăgan (Arhivele Naționale): Partea legislativă și practică a arhivisticii trebuie îmbogățită (2016)	257
22. Propunere privind declararea de către MAI a anului 2018 ca „An al Arhivelor Naționale ale României” (2017).....	259
23. Programul privind dezvoltarea Arhivelor Naționale – principalele probleme de soluționat în anul 2018	261

III. O ISTORIE A ARHIVELOR ÎN INTERVIURI 1991-2017 .. 263

1991 – „Tribuna”, Ion Cristofor	263
1997 – În volum, Toader Buculei	269
2003 – „Gazeta de Cluj”, Manuela Chișu	275
2005 – „Bună ziua, Ardeal”, A.P., R.Ș.	278
2007 – „Formula AS”, Ion Longin Popescu	282
2008 – „Ziarul Financiar”, Radu Constantinescu.....	288
2009 – „Făclia”, Cosmin Puriș	297
2010 – „Viața Transilvaniei”, Traian Bradea	300
2011 – „Făclia”, Radu Vida	307
2011 – „Făclia”, Maria Sângeorzan.....	311
2011 – „Făclia”, Maria Sângeorzan.....	318
2011 – „România Liberă”, Larisa Neagoe	319
2012 – Televiziunea Română, Eduard Ionescu.....	321
2013 – „Unirea”, Alba Iulia, E.I.....	327
2014 – „Agerpres”, Mihaela Tudorache	331
2015 – „Agerpres”, Daniel Popescu.....	338
2015 – „Zig-zag”, Canada, Vania Atudorei.....	344
2015 – „Pentru Patrie”, P.P.	351
2016 – „Pentru Patrie”, Cătălin Eftene	356
2017 – „Legal Point”, Cornel Dărvășan.....	359
LA FINAL.....	365
ILUSTRĂȚII.....	371

ABREVIERI

- AIAF - Asociația Internațională a Arhivelor Francofone
AN, ANR – Arhivele Naționale (ale României)
APEX – The Archives Portal Europe Network of Excellence
CC al PCR – Comitetul Central al Partidului Comunist Român
CE – Consiliul Europei
CIA/ICA - Consiliul Internațional al Arhivelor (*Conseil International des Archives / International Council of Archives*)
CNSAS – Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității
CPUN – Consiliul Provizoriu de Unitate Națională
CSAT – Consiliul Suprem de Apărare a Țării
CSI – Comunitatea Statelor Independente (foste în Uniunea Sovietică)
DANIC – Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale
DFEN – Direcția Fonduri Europene Nerambursabile
DGAS – Direcția Generală a Arhivelor Statului
DGCTI – Direcția Generală de Comunicații și Tehnologia Informației
DGIPI - Direcția Generală de Informații și Protecție Internă
DGJ – Direcția Generală Juridică
DGF- Direcția Generală Financiară
DGL – Direcția Generală Logistică
DGMRU – Direcția Generală Management Resurse Umane
DJAN – Direcția Județeană a Arhivelor Naționale
DLM Forum - Forumul DLM (*Data Lifecycle Management Forum*)
DMBAN – Direcția Municipiului București a Arhivelor Naționale
EBNA - Comisia Directorilor de Arhive Naționale din UE (*European Board of National Archivists*)
EURBICA - Ramura Europeană a ICA (*European Branch of ICA*)
FAN – Fondul Arhivistic Național
FAR – Federația Arhiviștilor din România
FEDR - Fondul European de Dezvoltare Regională
FSN – Frontul Salvării Naționale
ICARUS – Centrul Internațional de Cercetare Arhivistică (*International Centre for Archival Research*)
IGPR – Inspectoratul General al Poliției Române
IPJ – Inspectoratul de Poliție al Județului
ISAAR-CPF – Standardul Internațional pentru Documente de Autoritate Arhivistică pentru Organizații, Persoane și Familii (*International Standard Archival Authority Record For Corporate Bodies, Persons and Families*)
ISAD (G) – Standardul Internațional General de Descriere Arhivistică (*General International Standard Archival Description*)

ISO – Organizația Internațională de Standardizare (*International Organisation for Standardisation*)
IT – Tehnologia Informației (*Information Technology*)
L – Lege (PL – Proiect de Lege)
LA(N) - Legea Arhivelor (Naționale)
MAI – Ministerul Afacerilor Interne (= MI – Ministerul de Interne, MIRA – Ministerul Internelor și Reformei Administrative)
MCC – Ministerul Culturii și Cultelor
MCT – Managementul Calității Totale
MMSSF – Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei
MO – Monitorul Oficial al României
OMAI (OMI) – Ordinul Ministrului Afacerilor Interne (- Ministrului de Interne)
Ord. – ordin
OG, OUG – Ordonanța (de Urgență) a Guvernului
PAN – Patrimoniul Arhivistic Național
PCN – Patrimoniul Cultural Național
PCR – Partidul Comunist Român
PIN – Partidul Inițiativa Națională
PNL – Partidul Național Liberal
PSD – Partidul Social Democrat
Ref. – referitor la
SARIAS, SETFOC, SIRIA – primele sisteme de evidență computerizată a fondurilor, colecțiilor și informațiilor documentare din Arhivele Statului
SGG – Secretariatul General al Guvernului
STS – Serviciul de Telecomunicații Speciale
SRL – Societate cu Responsabilitate Limitată
TVR – Televiziunea Română
UDMR – Uniunea Democrată a Maghiarilor din România
UE – Uniunea Europeană
UNESCO – Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură
USL – Uniunea Social-Liberală
V – Vezi

ARGUMENT

O lucrare despre arhive este astăzi în țara noastră mai necesară ca niciodată. Motivele unei astfel de afirmații urmează a se susține, practic, cu întregul cuprins al lucrării de față.

Cred că nu există un cetățean care să nu fi avut nevoie de un act vechi, „din arhivă”, pentru un proces, pentru obținerea unei proprietăți, pentru dovedirea școlarității sau vechimii în muncă, pentru atestarea persecuțiilor comuniste sau a altor evenimente biografice. Iarși, nu cred să existe vreun membru al unei comunități, fie națională, regională, locală, etnică, religioasă, profesională etc. care să nu simtă mândrie și să dobândească prestigiu datorită unor acte care atestă vechimea acestor entități cât mai îndepărtată în timp. Același lucru este valabil și pentru familii. În toate este vorba de identitate, iar istoricii și arhiviștii sunt, prin definiție, profesioniștii acestui trecut.

Nu este cazul să mai insistăm asupra rolului bine cunoscut al informațiilor acumulate în arhive pentru dezvoltarea istoriei, dar și a celorlalte științe, a tehnicii și culturii, cu alte cuvinte, a civilizației umane în general.

Buna funcționare a arhivelor instituționale de orice fel este una dintre condițiile normalității și performanței acestor instituții. Arhivele instituțiilor centrale ale statului și ale unităților administrativ-teritoriale stau la temelia bunei guvernări, a democrației din țara noastră. Joncțiunea dintre arhive și democrație se realizează la modul direct, prin valorificarea informației documentare, în exercitarea unor drepturi și libertăți fundamentale prevăzute în Constituție: dreptul la informație (art. 31), accesul la cultură, dezvoltarea identității spirituale și a creativității (art. 33), dreptul de proprietate (art. 44), dreptul la identitate (art. 6), dreptul la pensie (art. 47). De buna funcționare a arhivelor publice de orice nivel se ocupă instituția Arhivelor Naționale, cu atribuții de îndrumare și control în acest domeniu, pe lângă acelea de depozitar și administrator al arhivelor istorice ale țării.

Iată câteva motive care justifică interesul pentru situația arhivelor în general și pentru cea a Arhivelor Naționale în special, nu doar din partea specialiștilor în problematica trecutului, ci și a fiecărui cetățean.

Sub efectele transformărilor politice și ale revoluției informaționale din ultimele decenii, arhivele românești sunt supuse unor provocări radicale și obligate să facă față unor pretenții crescânde din partea societății.

Totodată, sunt de luat în considerare experiențele epocii anterioare anului 1989 și exigențele societății democratice de tip european.

Scopul lucrării

Lucrarea expune, cu documente adnotate, viziunea autorului asupra arhivelor din România, cu precădere Arhivele Naționale, soluțiile propuse pentru lichidarea rămânerii în urmă, pentru modernizarea și reformarea instituțională, în scopul adecvării la pretențiile actuale ale societății românești, dar mai ales ale practicii europene în domeniu. Este, în bună măsură, o sinteză și o dare de seamă *sui generis* a activității de peste trei decenii, în funcții de conducere, dedicate Arhivelor Naționale ale României.

Lucrarea este o reflectare, inevitabil parțială, a zbaterilor arhiviștilor din Arhivele Naționale ale României de a se adapta la evoluțiile societății și ale propriei profesii după descătușarea din 1989 și după actul istoric al aderării la Uniunea Europeană din 2007.

În paginile următoare sper să ștergem, măcar în parte, răul nume al Arhivelor Naționale și al slujitorilor ei, existent într-o parte a opiniei publice, în legătură cu continuarea unor practici perpetuate din perioada comunistă, care țin îndeosebi de ministerul de tutelă și de penuria materială extremă în care își desfășoară activitatea. Documentele care vor fi prezentate dovedesc faptul că arhiviștii români, în majoritate, nu s-au împăcat cu marginalizarea și instrumentalizarea care le-au fost rezervate de politica indiferentă și conservatoare a guvernelor succesive de după 1989.

Nu este vorba de o construcție teoretică, imaginată de autor, ci de o însumare de documente și fapte concrete ale proiectelor perfect fezabile, care au încercat vreme de trei decenii să amelioreze și să schimbe mecanismul învechit al Arhivelor românești. Ele au fost concepute să schimbe parțial sau integral sistemul, politica arhivelor, paradigma eronată în care instituția funcționează, cu rădăcini în anii de început ai comunismului, și care produce inevitabil dezastru și la ora actuală, în detrimentul întregii societăți.

Lucrarea cuprinde documente și date din intervalul 1990-2018; are, prin urmare, și un conținut istoric, fără ca o istorie sistematică și completă a Arhivelor din acest interval să fie obiectivul său principal.

În primul rând, lucrarea se vrea una constructivă și de actualitate. Ea prezintă în detaliu starea actuală a instituției Arhivelor Naționale, analizează carențele și conturează un program de reconstrucție instituțională, adică „Arhivele de care România are nevoie”. Mai mult, majoritatea documentelor prezentate cuprinde analize critice însoțite de soluții, propuneri, proiecte,

strategii, reflectând situația și necesitățile de modernizare ale Arhivelor în intervalul precizat.

Arhivele românești la răscruce

Odată cu schimbarea de regim din 1989, arhivele eliberate de totalitarism au devenit instrument de neocolit al democrației. Informația din arhive, devenită liberă, poate fi utilizată de cetățeni și instituții, indiferent de statutul lor.

Mai mult decât atât, accesul la informația din arhive este considerat în societățile euroatlantice, cărora ne-am alăturat, o măsură a gradului de dezvoltare a democrației în societate. Fie că este vorba de informația istorică necenzurată, de restabilirea dreptului de proprietate după naționalizările și confiscările comuniste sau de documentarea altor drepturi constituționale ale cetățenilor, Arhivele de toate categoriile au fost asaltate în ultimele decenii de milioane de cetățeni interesați. Democratizarea arhivelor, deschiderea către public, facilitarea continuă a accesului, cu instrumentele tradiționale și cu cele oferite de noile tehnologii, sunt procese imperative de legitimare a instituțiilor de arhivă în societatea românească la început de mileniu.

În același timp, tehnologia explozivă din domeniul informației și comunicării modifică zi de zi arhivistica tradițională. Răspândirea fulgerătoare a documentului electronic, creat și recreat prin intermediul mașinii și nu legat de suportul material tradițional, schimbă cu totul datele de bază ale arhivisticii. Prin digitalizare, chiar copiile după documentele și arhivele clasice devin electronice și se supun noilor practici. Arhivistul nu mai este colectorul pasiv, de odinioară, al documentelor devenite netrebuincioase activității curente, ci este chemat să controleze întregul ciclu de viață al documentului, încă înainte chiar de crearea lui, din faza conceperii structurii sale, a metadatelor.

Noile evoluții au darul de a schimba și statutul epistemologic al arhivelor în general, care nu mai pot fi concepute tradițional, doar ca elemente auxiliare ale istoriei, ci ca partener egal la deslușirea procesului de cunoaștere a trecutului. Arhivistica se definește tot mai mult ca știință de sine stătătoare, în ansamblul științelor informației. Arhivele trăiesc în zilele noastre ceea ce s-a numit etapa istorică a schimbării de paradigmă.

Modernizarea este cuvântul de ordine și condiția *sine qua non* de supraviețuire. Interogația permanentă în raport cu cererea socială, însușirea noilor tehnologii și găsirea unor formule de control al unei informații

endemice sunt astăzi de rigoare, atât pentru instituțiile de arhivă, cât și pentru profesioniștii arhivelor.

În toată această bulversare istorică, în care terenul informației este disputat de discipline noi și ambițioase, arhivistul dispune, din fericire, de două elemente de susținere ferme, care îl împiedică să se piardă. Pe de o parte, obiectivele arhivisticii rămân în esență neschimbate: colectarea informației demnă de interes pentru viitor, prelucrarea, gestionarea, accesul public etc. De altă parte, chiar noile tehnologii ale informației utilizează concepte și practici din arhivistica tradițională privind crearea, stocarea și structurarea documentelor și bazelor de date, fiind, într-o măsură, ele însele o dezvoltare a științei și practicii arhivistice tradiționale.

Cu toate acestea, pericole grave pândesc la tot pasul și un semnal de alarmă este în funcție de pe acum. Instituții din domeniul informației și agenți economici deținători ai noilor tehnologii, cu susținere financiară corespunzătoare, se insinuează agresiv chiar în domeniul stocării și gestionării informației de arhivă. Există chiar pericolul muzeificării arhivelor tradiționale sub impactul efectelor noilor tehnologii, în condițiile în care acestea, din diferite motive, nu-și mai îndeplinesc misiunea în raport cu informația recentă pe suporturi netradiționale. Un asemenea proces este constatabil chiar în Arhivele Naționale în ultimele decenii, în lipsa unei informatizări susținute corespunzător.

Uitate sau ținute deliberat într-un demisol de minister, Arhivele Naționale ale României sunt astăzi încă foarte departe de nivelul pretins de evoluția societății românești la începutul mileniului III și de nivelul practicii arhivistice din Comunitatea Europeană.

Consecințele negative ale acestei situații – dat fiind statutul legal încă plenipotent al acestei instituții – se constată cu ușurință peste tot: la nivelul administrației publice, al științei istorice și demersului identitar în general, al gradului de exercitare a drepturilor democratice ale cetățenilor. Cu instituții de arhive încremenite la nivelul secolului trecut, chiar și statul de drept românesc este afectat. Limitarea accesului la informația de arhivă este, din păcate, o tristă și păgubitoare realitate a României de azi.

Circa două treimi din Fondul Arhivistic Național se află la creatori și alți deținători decât Arhivele Naționale, în condiții precare de păstrare și acces, adesea amenințat cu distrugerea. Există însă și documente din Arhivele Naționale inaccesibile din cauza stării de conservare deficitare, a lipsei inventarelor sau a unor măsuri aberante, „polițienești”, precum cea recentă, din 2022, de blocare a accesului la documente total inofensive pentru securitatea națională, însemnate cu multe decenii în urmă cu marcaje de „secret”. Se aplică abuziv criteriile valorice dintr-un sistem rigid și se

perpetuează astfel elemente ale unei politici specifice regimurilor totalitare și țărilor subdezvoltate.

Schimbarea de sistem a fost proiectul meu personal, pentru care am acceptat funcția de director al ANR în anul 2012. Schimbarea de sistem era cu atât mai necesară, cu cât Legea 16 din 1996 era o variantă estetizată a legislației din anii 1970, care perpetua un concept de esență totalitară, precum Fondul Arhivistic Național și menținea atârnaarea ANR de un minister de forță, cu preocupări diametral opuse.

Proiectul noilor Arhive: *Strategia ANR 2015-2021*

Titlul volumului, *Arhivele de care România are nevoie*, exprimă caracterul său constructiv, de *proiect* care, pus în practică, ar pune instituția Arhivelor Naționale, în opinia noastră, în poziția de a răspunde în manieră corespunzătoare necesităților prezente și de perspectivă medie ale societății românești.

Proiectul este sintetizat în *Strategia Arhivelor Naționale* pentru perioada 2015-2021, document prefigurat de o întreagă serie de opțiuni programatice începând chiar cu anul 1990, dezvoltate în mediul arhiviștilor români, în special al celor clujeni, imediat după zilele schimbării din decembrie 1989. Proiectul *Legii arhivelor* este obiectivul central al *Strategiei* și se află la Camera Deputaților sub indicativul PLx-31/2019 de peste trei ani. El reprezintă temelia juridică a proiectului reformativ.

Titlul sugerează faptul că cele prezentate sunt soluții la stări de fapt și practici dăunătoare arhivelor, din trecut și de astăzi, care se cer eliminate, „de care România *nu* are nevoie”.

Titlul dă expresie unei regretabile neîmpliniri a României democratice și europene, aceea de a avea o instituție a Arhivelor care să potențeze virtuțile democrației alese de popor în 1989 și să contribuie la prețuirea dreaptă și responsabilă a mărturiilor despre faptele celor ce ne-au precedat.

Proiectele multianuale de dezvoltare și modernizare a ANR după 1990 s-au întocmit sporadic, deși cu oarecare consecvență, sub diferite denumiri, ca părți ale unor documente similare ale MAI, cu rezultate niciodată clar evaluate¹.

În 2007-2008, în cadrul Comisiei de redactare a proiectului de Lege a arhivelor, s-a pus pentru prima oară problema redactării unui proiect de *Strategie*, fiind numită în acest scop o subcomisie condusă de subsemnatul.

---

¹ V. Diana Joița, Ioan Lăcătușu, *Arhivele românești între tradiție și reformă*, Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2007.

Realizasem anterior o schiță de proiect strategic,² având ca model *Strategia bibliotecilor și arhivelor din statul Texas*, modelele ale strategiilor altor arhive străine, precum și ale unor instituții românești. Inițiativa din anul 2008 n-a avut finalizare, din motive pe care nu le analizăm aici, urmând oarecum soarta proiectului definitivat de *Lege* a arhivelor, care n-a fost susținut de ministerul de tutelă.

Proiectul elaborării unei *Strategii* a ANR, precedat de o serie de materiale programatice și de sinteză, a fost reluat în anul 2012, ca document fundamental, având *Legea arhivelor* ca prim obiectiv al său. Documentul a fost finalizat în 2014, după ce a fost dezbătut în reuniuni de specialitate ale arhiviștilor și în dezbateri publice și avizat de structurile de specialitate ale MAI. Strategia respectă modelul cuprins în Hotărârea de Guvern nr. 1.226 din 10 octombrie 2007 pentru aprobarea *Regulamentului privind procedurile, la nivelul Guvernului, pentru elaborarea, avizarea și prezentarea proiectelor de documente de politici publice, a proiectelor de acte normative, precum și a altor documente, în vederea adoptării/aprobării*³. Documentul a fost aprobat prin *Hotărârea de Guvern nr. 865/2015 pentru aprobarea Strategiei Arhivelor Naționale 2015-2021 și a Planului de acțiuni al Strategiei Arhivelor Naționale 2015-2021*.⁴ El își propunea să pună bazele unei politici a arhivelor în concordanță cu interesele actuale și de perspectivă medie ale unei societăți moderne și ale unei instituții capabile să gestioneze problematica arhivelor, în acord cu legislația în vigoare și la nivel comparativ cu practicile din Uniunea Europeană.

Obiectivul general al strategiei este unul recuperator: „restabilirea capacității funcționale a ANR de administrare, supraveghere și asigurare a protecției speciale a documentelor care fac parte din FAN”. Viziunea sau imaginea Arhivelor Naționale la finalul celor șase ani de implementare a fost astfel exprimată: „ANR vor deveni o instituție modernă, la exigențele secolului XXI, actorul principal în administrarea memoriei naționale păstrate în arhive, o instituție proactivă, implicată în activitatea tuturor instituțiilor publice și private deținătoare de patrimoniu arhivistic, în viața cultural-științifică a țării și a unui număr crescând de cetățeni.”

În comunicatul de presă al Guvernului se sublinia faptul că „*Strategia Arhivelor Naționale 2015-2021 urmărește reorganizarea Arhivelor Naționale ale României și îmbunătățirea calității atribuțiilor exercitate.*” Textul Strategiei și comunicatul Guvernului sunt prezentate *in extenso*, așa încât nu mai insistăm asupra lor.

---

² V. mai jos, cap. II.9. *Planificarea strategică în arhive (2005)*.

³ MO, Partea I, nr. 716 din 23 octombrie 2007.

⁴ MO, Partea I, nr. 796 din 27 octombrie 2015, p. 2-28.

Strategia s-a născut, din păcate, sub auspicii nefavorabile⁵. Schimbările frecvente de la nivel guvernamental și mai ales din cadrul MAI, din perioada 2016-2018, au slăbit constant angajamentul acestui minister față de implementarea Strategiei ANR – dacă acest angajament a fost vreun moment sincer și deplin – până la restaurarea vechii politici, de susținere a instituției la limita supraviețuirii.

Legea arhivelor – obiectiv central al Strategiei

La 30 aprilie 2016, Comisia de redactare din Arhivele Naționale a depus la Direcția generală juridică a MAI proiectul *Legii arhivelor*, cel mai important obiectiv legislativ al *Strategiei*.

Proiectul de lege urmărește, ca obiectiv principal, mai buna gestionare a domeniului arhivistic, conturarea clară a patrimoniului arhivistic protejat de stat, delimitarea responsabilităților între sectorul public și cel privat, consolidarea statutului Arhivelor Naționale al României ca autoritate unică în domeniu și a arhivelor, în general, ca element esențial de identitate și instrument al buneii guvernări.

Față de legislația în vigoare, Legea 16/1996, proiectul de lege cuprinde o serie de elemente de noutate, impuse de evoluția domeniului arhivistic din țara noastră în ultimele decenii și de experiența internațională din țările democratice. Cele mai semnificative schimbări se referă la:

- înlocuirea conceptului de Fond Arhivistic Național cu cel de *Patrimoniu Arhivistic Național (PAN)*, ca parte integrantă a Patrimoniului Cultural Național Mobil. PAN se va afla sub protecția specială a ANR și se va constitui în urma clasării ca atare a documentelor, devenind mai clar măsurabil și controlabil;

- împărțirea responsabilităților care privesc colectarea, administrarea și păstrarea documentelor circumscrise PAN, între statul român, prin ANR, și creatorii și deținătorii din sectorul public și privat;

- reglementarea cu claritate a dreptului de proprietate asupra arhivelor, în conformitate cu prevederile constituționale și ale legislației subsecvente. Arhivele private pot obține statutul de „arhivă de interes public”, în funcție de valoarea documentelor deținute;

---

⁵ După câteva zile de la adoptarea ei, guvernul Ponta-Oprea a căzut, în urma tragediei de la clubul Colectiv. Guvernul tehnocrat, care a urmat în 2016, n-a avut timpul necesar pentru măsuri decisive.

- reglementarea cu acuratețe a circulației documentelor care fac parte din PAN, a condițiilor exercitării dreptului de preempțiune al statului român, prin ANR;

- armonizarea reglementărilor cu o serie de acte normative emise din anul 1996 și până în prezent, care definesc condițiile de acces la diverse categorii de documente; accesul la documentele din arhivele publice și arhivele private de interes public se va face la împlinirea a 25 de ani de la crearea lor, dacă legea nu stabilește altfel;

- stabilirea, cu mai multă precizie și detaliere, a condițiilor de funcționare a operatorilor economici prestatori de servicii arhivistice;

- reglementarea managementului documentelor și arhivelor electronice, a preluării documentelor electronice cu valoare arhivistică la ANR, precum și a rolului instituției în politicile și proiectele naționale vizând societatea informațională;

- stabilirea procedurii prin care documentele clasificate, după ce își pierd acest caracter, intră în regimul de evaluare și clasare rezervat tuturor documentelor create în sectorul public;

- consolidarea statutului ANR și structurarea sa regională, în vederea mai bune funcționări și administrării eficiente a patrimoniului deținut; instituția se va organiza ca direcție generală, având în subordine 8 direcții regionale cu servicii județene subordonate, iar directorul general va avea calitatea de ordonator secundar de credite;

- înființarea Consiliului Național al Arhivelor, organism interministerial, fără personalitate juridică, cu rol consultativ în elaborarea politicilor și strategiilor naționale în materie de arhive.

Proiectul, fiind promovat de către MAI, conține implicit asumarea de către minister a noului statut al instituției ANR în subordinea sa. Realitatea a demonstrat, totuși, faptul că acest minister nu are vocație în domeniul administrării arhivelor și nu reprezintă o garanție pentru modernizarea și progresul acestui domeniu definitoriu pentru statul democratic.

Soarta reformării ANR

Alegerile de la finele anului 2016 au dat puterea aceluiași partid, PSD, dar altei grupări politice. Trei schimbări la intervale scurte ale cabinetului de miniștri au provocat multă instabilitate și la nivelul MAI. Pensionările masive care au debutat în același an au schimbat total într-un an de zile întreaga conducere militară a Ministerului de Interne și au provocat schimbări importante de personal în toate structurile aparatului central al ministerului. Din păcate, instabilitatea politică, desconsiderarea

Arhivelor din partea miniștrilor Petre Tobă și Carmen Dan și a unora dintre noii promovați în fruntea structurilor ministeriale au provocat mari daune procesului de implementare a *Strategiei ANR*. Structuri și persoane conservatoare și ignorante din cadrul ministerului, dar cu multă influență la nivelul conducerii, îndeosebi din DGIPI, Corpul de Control și Facultatea de Arhivistică, au blocat Strategia⁶ și proiectul Legii arhivelor în perioada 2016-2018 sub tot felul de pretexte.

În pofida eforturilor conducerii Arhivelor Naționale, nici măcar în anul Centenarului Marii Uniri, Arhivele țării, păstrătoare ale tezaurului identitar al națiunii, pe baza căruia se scrie istoria, nu s-au bucurat de un alt tratament. Conducerea MAI a refuzat propunerea noastră de a proclama anul Centenarului 2018 ca „An al Arhivelor Naționale”. Obligațiile legale prevăzute în planul de implementare a Strategiei au fost sabotate manifest de către direcțiile generale și inspectoratele responsabile, cu aprobarea tacită a conducerii ministerului. Acesta a fost momentul în care am înțeles că nu se poate colabora cu MAI nici măcar pe baza unei Hotărâri de Guvern și am făcut din plecarea mea din funcție un semnal că ceva foarte grav se întâmplă cu soarta Arhivelor și nu pot fi părtaș la așa ceva.

Abia de ziua instituției, 31 octombrie 2018, ministrul Carmen Dan a găsit momentul să viziteze Arhivele și să promoveze, în sfârșit, în guvern proiectul Legii, la doi ani și jumătate de la finalizarea lui.

Proiectul a intrat în procedură parlamentară, sub indicativul PL-x nr.31/2019. Dacă s-ar fi adoptat, abia atunci o parte importantă dintre obiectivele Strategiei ar fi putut fi puse în practică. Dintre toate obiectivele strategice, MAI a susținut, prin Secretariatul general de care depinde ANR, doar materializarea unor proiecte pentru Arhive finanțate cu bani europeni, o prioritate guvernamentală. În schimb, atitudinea generală față de ANR a rămas aceeași din partea structurilor MAI implicate: refuzul și incapacitatea

---

⁶ Din păcate, nici alte structuri ministeriale nu au dovedit voința sinceră a factorilor de decizie din MAI de a soluționa problema gravă a Arhivelor Naționale. O scenă „de lucru” este edificatoare în acest sens. Avizarea Strategiei de către direcțiile de specialitate din minister, care țineau să-și impună observațiile lor, a durat destul de mult, până la aprobarea finală de către ministru. La o ședință a Comisiei comune cu direcțiile având răspunderi importante în legătură cu ANR, am fost abordat cu gravitate de adjuncții direcțiilor generale Logistică și Financiar din minister, spunându-mi că Strategia nu poate trece așa, deoarece proiecția financiară depășește bugetul de investiții al întregului minister pe un an de zile! Le-am replicat că suma nu este pe un an, ci pe șase ani, că ea exprimă nevoile reale ale instituției, pe care ei înșiși le recunoscuseră și că documentul tocmai fusese aprobat de ministrul Gabriel Oprea. Ultima remarcă a pus capăt discuției; nimeni nu cuteza să încerce a-i schimba decizia ministrului Oprea, numărul doi în guvernul Ponta. Strategia a devenit curând Hotărâre de Guvern, ministrul a plecat, iar soarta Arhivelor a reintrat în malaxorul obișnuit al politicii ministeriale.

de a înțelege specificul instituției și necesitatea unei ameliorări radicale a situației sale dezastruoase. Adică refuzul aplicării prevederilor Strategiei, a unei Hotărâri a Guvernului României!

Din motive obscure, premierul liberal Ludovic Orban cu adresa nr. 926 din 2.06.2020 comunica președintelui Camerei Deputaților faptul că Guvernul nu mai susține proiectul Legii Arhivelor (!?), care avea practic toate avizele necesare pentru legiferare și se afla pe lista procedurii de urgență. În martie 2021, noul guvern a reiterat poziția de respingere a proiectului de lege, tot fără motivare publică, ca și precedentă⁷. Astfel, a fost pusă sub semnul întrebării nu doar îndeplinirea la termenul prevăzut, anul 2021, a celui mai important obiectiv al Strategiei, ci a fost anulat cu totul proiectul strategic, condamnând Arhivele Naționale la degradare pentru mulți ani de-acum înainte.

Autoevaluarea ANR în perioada 2019-2022⁸

În perioada 2019-2021, conducerea ANR a menținut constant îndeplinirea *Strategiei* ca obiectiv general al instituției. O analiză de la finalul anului 2019 indica „*greutățile întâmpinate în derularea activităților și atingerea obiectivelor asumate*”: lipsa fondurilor financiare, amânarea acțiunilor de reorganizare instituțională și creștere a capacității funcționale a instituției, constrângerile legate de recrutarea și angajarea de personal și, în fine, lucrul cel mai important, neadoptarea noii Legi a arhivelor.

Rapoartele de activitate anuale ale ANR pe anii 2020 și 2021 omit, inexplicabil, să menționeze blocarea proiectului de Lege de către guvernele liberale și, de asemenea, să analizeze eșecul îndeplinirii Strategiei la finele anului 2021 și cauzele acestei situații extrem de grave pentru instituție. Aceasta, cu atât mai mult cu cât avem de-a face cu încălcarea deliberată a unei hotărâri de guvern din partea ministerului de tutelă!

---

⁷ Responsabil de blocarea proiectului de lege este, fără îndoială, Ministerul de Interne, chiar cel care l-a promovat în 2018. O explicație plauzibilă este oferită de interzicerea accesului public la documentele cu mențiunea de secret deținute de Arhivele Naționale, la intervenția serviciului de protecție internă din MAI (DGPI), în primăvara anului 2022. A se vedea prevederile din proiectul de lege, care reglementează gestionarea și accesul la documentele clasificate, eliminând posibilitatea distrugerii abuzive a informației fostă clasificată, pe care o permite Legea 182/2002 și HG 585/2002. De asemenea, accesul liber la documentele de orice fel depuse la ANR fără clauză restrictivă, cvasitotalitatea celor cu mențiunea de secret din deceniile precedente.

⁸ Conform Rapoartelor anuale de activitate, accesibile pe pagina electronică a instituției: http://arhivelenationale.ro/site/servicii_publice/informatii-de-interes-public/

Pentru 2022, instituția își propunea „elaborarea unei noi strategii instituționale pentru perioada 2022-2027, care să o urmeze pe cea actuală”, cu finanțare externă (!?). Raportul de analiză a activității pe anul 2022 nu amintește însă absolut nimic, nici despre Strategia, veche sau nouă, nici despre proiectul Legii arhivelor !? MAI își desăvârșește astfel opera funestă de distrugere a instituției Arhivelor Naționale, în disprețul statului democratic, cu concursul vinovat al conducerii instituției.

Cât ar fi costat reformarea și modernizarea Arhivelor Naționale?

Conform unei evaluări pe care am realizat-o în anul 2018 pe baza datelor oficiale publice, implementarea Strategiei pretindea un buget anual de **1% din bugetul MAI**. În mod curent, Ministerul de tutelă nu a „sacrificat” anual mai mult de 0,20-0,30% din bugetul său pentru Arhivele Naționale. Doar fondurile europene nerambursabile mai ridică puțin aceste procente. Rezultatul implacabil al situației actuale este acesta: Strategia nu și-a atins obiectivele la termen, anul 2021, și, sub asemenea auspicii, România mai are de așteptat mult pentru a avea arhive de nivel european.

Interogațiile noastre din anul 2008, în articolul „Miza reformei în arhive”, rămân în continuare de actualitate: *„Factorii decisivi pentru elaborarea și implementarea unei politici europene în Arhivele românești ni se par a fi politica MAI de asumare a reformei cu toată hotărârea și reacția angajaților din Arhive la schimbare. Poate MAI să considere și să administreze cu totul altfel decât până acum arhivele țării? Poate aloca ministerul un buget suficient, care să asigure instituției Arhivelor Naționale revenirea din preistoria în care a fost împinsă, capacitatea de a păstra și gestiona patrimoniul arhivistic național și așezarea la locul cuvenit în sistemul administrării informației publice?”⁹*

Răspunsul ferm la aceste întrebări, în acest moment, este fără nicio rezervă: **nu!** Mai mult, documentele prezentate în cele ce urmează demonstrează fără greș faptul că în ultimul deceniu, ca de altfel în întreaga perioadă de după 1989, MAI nu s-a ridicat la înălțimea misiunii de bun administrator al Arhivelor țării și că este momentul găsirii unei alte soluții, până nu este prea târziu.

---

⁹ Vezi mai jos, II. 15. *Miza reformei în arhive.*

Structura lucrării

Primul capitol, esența proiectului de reformare a instituției, intitulat *Falimentul Arhivelor Naționale la centenarul Marii Uniri și strategia renașterii lor*, cuprinde proiectul final al unei viziuni profesionale, *Strategia Arhivelor Naționale 2015-2021*, adoptat prin Hotărâre de Guvern, după 25 de ani de încercări și evoluții contradictorii ale instituției. A fost proiectul managerial al autorului și al echipei de conducere a Arhivelor Naționale ale României, constituite în anul 2012. El reprezenta și aspirațiile mai vechi și nevoile întregului corp profesional al arhiviștilor din România.

Partea de analiză a Strategiei, care cuprinde detalierea stării precare a ANR și cauzele acestei situații, a fost confirmată în detaliu și completată în 2017, de un control al Curții de Conturi a României, finalizat cu *Raportul de audit al performanței utilizării fondurilor alocate de la bugetul de stat pentru conservarea și restaurarea fondului arhivistic (dovezi arhivistice din epoca feudală până în prezent) și al patrimoniului imobiliar al Arhivelor Naționale ale României*,¹⁰ din care publicăm doar *Sinteza* finală.

Două documente prezentate se referă la proiectul *Legii arhivelor*, obiectiv fundamental al *Strategiei* și la poziția Guvernului României privind aprobarea celor două acte normative. Alte două, adresate Secretarului general al MAI, prezintă principalele probleme ale instituției în vara anului 2017, respectiv punctul de vedere al directorului privind locul ANR în cadrul administrației de stat, într-o perioadă în care devenea tot mai evidentă sabotarea de către MAI a proiectului de modernizare a Arhivelor Naționale.

Capitolul al doilea cuprinde un istoric al proiectelor de modernizare a Arhivelor Naționale din perioada 1990-2018. Proiectul strategic definit mai sus nu a fost integral o producție recentă. El a fost pregătit prin rapoarte, puncte de vedere, memorii, note, referate elaborate la Cluj-Napoca, în perioada 1990-2012. Documentele prezentate sunt, în fond, o sumă de „anteproiecte”, în care se vor regăsi anticipate, pregătite, temele principale din *Strategie*.

Strategia și „anteproiectele” sale au un fir ideatic comun, chiar unele formulări identice, care probează sorgintea comună și corectitudinea confirmată în timp a constatărilor și propunerilor respective.

În fine, ultimul capitol *O istorie a Arhivelor Naționale în interviuri 1991-2017*, prezintă punctele de vedere pe care le-am exprimat public de-a lungul timpului cu diverse ocazii și care explică și completează alte luări de

---

¹⁰ V. mai jos cap. I.3. Analiza a luat în continuare situația din perioada 2005-2015.

poziție ale autorului în scopul consolidării și modernizării Arhivelor Naționale și creșterii prezenței sale în viața instituțională și științifică a țării.

Cui se adresează?

Lucrarea se adresează tuturor celor interesați de soarta arhivelor din țara noastră, în primul rând arhiviștilor din sectorul public și celor privați, responsabililor de arhive de orice fel.

Îi vizează pe responsabilii politici și financiari de la nivelul Guvernului și al administrației centrale, până la ultimul șef al unei structuri creatoare și păstrătoare de arhivă. Aceștia vor putea afla cât de mult depinde calitatea prestației lor de arhivele proprii și cât de mult starea arhivelor de decizia lor.

Poate fi de folos patronilor de arhive private, deținătoare *ipso facto* de patrimoniu arhivistic național, dependenți în afacerile lor de relația cu statul. Lucrătorii din domeniul culturii, administratori de patrimonii, inclusiv de arhive, vor cunoaște mai bine un sector îndeaproape înrudit și vor găsi interesante sugestii.

Lucrarea se îndreaptă cu deosebire și cu multă speranță către generația actuală de arhiviști activi și studenți care se pregătesc pentru a se dedica profesiei de arhivist, adică de responsabili ai memoriei naționale, de creatori și conservatori ai patrimoniului arhivistic. Nu în ultimul rând, istoricii sunt chemați să parcurgă această lucrare, pentru că ei sunt cei care folosesc arhivele pentru a ne scrie mai departe istoria.

Notă asupra ediției

Lucrarea de față este o ediție de documente și interviuri însoțite de comentarii și note explicative, mai ample sau mai reduse, după caz, ca introduceri sau ca precizări în note de subsol. În majoritate, sunt texte publicate cu indicarea referinței respective. Ordinea cronologică în care sunt prezentate reflectă cu fidelitate evoluția ideilor și modul de constituire a proiectului de reformă a Arhivelor.

Unele dintre materiale sunt rapoarte de serviciu adresate structurilor superioare. Ele reproduc copii sau concepte de documente aflate în arhiva personală. Chiar dacă aceste câteva texte nu sunt copia fidelă a formei oficiale, finale, aflată în arhivele instituțiilor, esența lor este practic identică cu a acestora. În fine, sunt inserate și câteva texte, rămase în proiect, care n-au avut finalizare administrativă sau editorială.

În ce privește documentele propriu-zise antologate, este de menționat faptul că aici am selectat, în exclusivitate, materiale redactate personal, integral sau elaborate cu contribuția preponderentă a autorului. Deși unele documente importante prezentate în lucrare (Strategia, proiectul de lege) poartă un gir colectiv, evidențiat ca atare la textul fiecăruia, ele sunt toate marcate de viziunea autorului și asumate integral, în calitate de șef de instituție timp de trei decenii, 1989-2019 – la Filiala/Direcția/Serviciul Județean Cluj și la Arhivele Naționale ale României – sau membru activ al Asociației profesionale a arhiviștilor „David Prodan”.

Documentele de mai jos și proiectul strategic sunt produsul cadrului instituțional și al mediului ideatic de care am beneficiat la Direcția Județeană din Cluj-Napoca și la Arhivele Naționale din București. Îmi fac o datorie de onoare din menționarea colaboratorilor principali, cu toții, într-un fel, coautori ai lucrării de față, ca membri în comisii sau grupuri de lucru, din cele două instituții, vreme de trei decenii. De la Cluj-Napoca: dr. Ioan Dordea, dr. Paula Ivan, dr. Livia Ardelean, dr. Florin Mureșan, cerc. șt. Aurel Răduțiu, dr. Agnes Flóra, dr. Mirela Cărbăneanu, dr. Vasile Lechințan, dr. Sorin Ciuhuță, Laurențiu Mera, Lucia Șerdan, Lia Dragomir, Ofelia Avarvarei, Mariana Marian, Delia Socol, Mihai Cuibus, Cristian Nicoruț, Maria Năstase, Valerica Cireașă, Clementina Bara, Adina Cozma, Valentin Dălălău, Cosmin Pop, Daniela Ciuhuță, Silvia Peștean, Alin Timișer ș.a.

De la București: dr. Alina Pavelescu director adjunct, dr. Cristian Anița șef serviciu, dr. Liviu Grigorescu șef serviciu, Gabriela Dumitrache șef serviciu, Livia Miloșescu șef birou, dr. Șerban Marin șef birou, Ionel Secăreanu șef birou, Gabriela Preotesi șef compartiment, dr. Claudiu Turcitu șef birou, dr. Mirela Comănescu șef birou, Mihaela Vișan șef birou, Ruxandra Priminescu șef birou, Ștefania Grigorie șef birou, Rodica Neagu șef birou, Ileana Bădin, șef cabinet, Georgeta Anghel consilier superior, Laura Dumitru, consilier superior, Cristian Neagu consilier superior, Claudiu Dincă consilier superior, Ioana Iordăchescu consilier superior, Issabela Dumitrescu, Elena Chirilă, juriste, Mihaela Popa contabil-șef. Pentru proiecte și activități speciale, am beneficiat de implicarea competentă a dr. Bogdan Florin Popovici – informatizare și relații cu CIA, dr. Cornelia Vlașin – resurse umane, Codruța Mihailovici, dr. Florin Cîntic, dr. Liviu Boar, dr. Klara Gușeth, Daniel Banyai, Ligia Drăghici – relații externe, dr. Tudor Rățoi, Ioan Mureșan - diferite comisii de specialitate și mulți alții din București și din țară. Tuturor le exprim și pe această cale gratitudinea cuvenită.

Mulțumiri speciale domnului conf. univ. dr. Valentin Orga, directorul general al Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca și Editurii Argonaut pentru susținerea publicării lucrării de față.

Bibliografie (Ioan Drăgan):

1. **Arhivele din România și bibliotecile lor documentare**, în vol. *Management pentru viitor - Biblioteci și arhive*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000 (Bibliotheca Bibliologica serie nouă 21 (40), p. 180-186.
2. **The Romanian Archives and Their Documentary Libraries**, în „Provenance” Journal of the Society of Georgia Archivists, vol. XVIII-XIX, 2000-2001, p. 13-29.
3. **Archivisztika a harmadik évezred kezdetén** (Arhivistica la începutul mileniului trei), în „Korunk”, Harmadik folyam, XII, 2001, nr. 9, p.80-83.
4. **L'accès aux nouvelles sources documentaires en Roumanie: entre exigences et possibilités**, în vol. *L'Europa centro-orientale e gli archivi tra età moderna et contemporanea*, ed. Gaetano Platania, Viterbo, 2003, p. 367-375;
5. **Opțiuni reformatoare în arhivele românești la începutul anului 1990**, în „Revista Arhivelor-Archives Review”, LXXXV, 2008, nr. 1, p. 385-390.
6. **Miza reformei în arhive**, în „22”, nr. 241, 5 februarie 2008, supliment, p. 2-3.
7. **Arhivele românești la început de mileniu. Preliminarii pentru o strategie**, în vol. *Istoria ca datorie. Omagiu academicianului Ioan-Aurel Pop la împlinirea vârstei de 60 de ani*, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2015, p.1051-1064.
8. **Nouă paradigmă în arhivistică și efectele ei asupra cercetării istorice**, în vol. *Între profesie și pasiune. Istoriografia românească la început de mileniu*, coord. Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan, Oana Mihaela Tămaș, Cluj-Napoca, Academia Română/Centrul de Studii Transilvane, Școala Ardeleană, 2017, p. 249-268.